

6.4.2022

EOAK/1312/2022

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI DIGITAALISTA HENKILÖLLISYYTTÄ KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi lait Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista ja digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta sekä muutettavaksi eräitä lakeja. Ehdotuksella on tarkoitus mahdollistaa mobiilisovelluksella käytettävien digitaalisen henkilöllisyystodistuksen ja ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen tuottaminen ja käyttö. Lisäksi mahdollistettaisiin vaihtoehtoinen tunnistusväline henkilöille, jotka eivät voi tai halua käyttää mobiilisovellusta (luonnollisen henkilön tunnistusväline). Ehdotettu digitaalinen henkilöllisyystodistus olisi käytettävissä sekä sähköisessä asiointissa että käyntiasioinnissa, ulkomaalaisen digitaalinen asiointiväline ja luonnollisen henkilön tunnistusväline pelkästään sähköisessä asiointissa.

Katson, että ehdotetut uudet välineet henkilön tunnistautumiseksi monipuolistaisivat ja myös helpottaisivat tunnistautumista, minkä vuoksi ehdotusta voi pitää perusteltuna. Tällaisia uusia välineitä kehitettäessä ja niitä tarjottaessa on kuitenkin erityistä huomiota kiinnitettävä tietosuojaan ja -turvaan.

Pidän esitysluonnokseen sisältyvää ehdotusta ehdotetun digitaalisen henkilöllisyystodistuksen vaihtoehtoisesta tunnistusvälineestä tärkeänä. Olen useissa yhteyksissä tuonut esiin sitä, miten kaikilla henkilöillä ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia teknisten välineiden tai järjestelmien käyttämiseen ja tästä lähtevän tarpeen myös vaihtoehtoisille ratkaisuille. Tosin kuin ehdotettu digitaalinen henkilöllisyystodistus, luonnollisen henkilön tunnistusväline olisi käytettävissä vain tunnistauduttaessa julkisen sektorin digitaalisiin palveluihin. Siihen nähden, että ehdotettu digitaalinen henkilöllisyystodistus ei olisi henkilökortista tai passista riippumaton maksuton tunnistautumisväline ja ottaen huomioon myös sen, että henkilöillä on jo käytettävissään yhteiskunnan tarjoama kansalaisvarmenne, katson, ettei ehdotetun luonnollisen henkilön tunnistusvälineen suppeampaa käyttömahdollisuutta suhteessa ehdotettuun digitaaliseen henkilöllisyystodistukseen ole pidettävä erityisen ongelmallisena.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi olisi syytä pyrkiä siihen, että tämän vaihtoehdoisen tunnistusvälineen käytettävyys poikkeaisi digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta vain kun se on perusteltua.

Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista annetun lain 8 §:ssä säädettäisiin viraston velvollisuudesta ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä digitaalisen henkilöllisyyden palvelujen käyttäjille palvelujen toimivuuteen, tietoturvaan tai käyttöön kohdistuvista merkittävistä uhkista tai häiriöistä taikka palvelun keskeytyksistä. Säännöksen perustelujen mukaan ilmoitus tehtäisiin digitaalisen henkilöllisyyden palvelujen hyödyntäjille, joita ovat esimerkiksi poliisi. Mielestäni esitysluonnos jättää sen, mitä digitaalisen henkilöllisyyden palvelujen käyttäjällä siinä tarkoitetaan, ja siten myös sen, mille kaikille taholle kyseinen ilmoitus tulisi salassapitosäännösten estämättä tehdä, siinä määrin avoimeksi, että ehdotusta olisi, ottaen huomioon erityisesti perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyt yksityiselämän ja henkilötietojen suojan, aiheellista tältä osin täsmentää.

Mainitun lain 20 §:ssä säädettäisiin ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen peruuttamisesta. Ehdotetun säännöksen 3 momentin mukaan Digi- ja väestötietoviraston olisi tehtävä päätös ilman pyyntöä tehdystä peruuttamisesta ja ilmoitettava ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen haltijalle päätöksestään ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua. Säännöksen perustelujen mukaan oikaisuvaatimuksesta säädetään VTJ-lain 76 a §:ssä. Selvyyden vuoksi sanottu viittaus VTJ-lakiin olisi mielestäni aiheellista ottaa itse säännökseen.

Digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta säädettäisiin digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta annetun lain 3 §:ssä. Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetään, että poliisi myöntäisi oikeuden käyttää digitaalista henkilöllisyystodistusta samalla, kun se myöntää henkilölle passin tai henkilökortin. Esitysluonnoksessa ehdotetaan myös muutattavaksi sekä henkilökorttilakia että passilakia niin, että niihin otettaisiin säännökset digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta. Ehdotettujen säännösten mukaan henkilökorttiin/passiin sisältyisi oikeus digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta annetussa laissa tarkoitettuun henkilökortti-/passiviranomaisen myöntämään digitaaliseen henkilöllisyystodistukseen.

Mielestäni ehdotetun uuden lain samoin kuin henkilökortti- ja passilain ehdotettujen muutosten valossa menettely, jossa digitaalista henkilöllisyystodistusta voi hakea, jää jossakin määrin epäselväksi. Uudessa laissa ei myöskään ole nimenomaisesti mainittu digitaalisen henkilöllisyystodistuksen myöntävää viranomaista, mikä selvyyden vuoksi olisi mielestäni aiheellista.

Esitysluonnoksessa ei myöskään ole – ei ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen kohdalla kuten ei myöskään digitaalisen henkilöllisyystodistuksen kohdalla – tarkemmin arvioitu tilannetta, jossa tekninen alusta eli mobiilipäätelaite esimerkiksi rikkoontuu tai se halutaan muutoin vaihtaa. Miten henkilö esimerkiksi tällaisessa tilanteessa saa digitaalisen henkilöllisyystodistuksensa (taas) käyttöönsä?

Digitaalisen henkilöllisyystodistuksen peruuttamisesta säädettäisiin digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta annetun lain 8 §:ssä. Mielestäni säännöksen sanamuoto jättää jossakin määrin epäselväksi sen, mikä viranomaisen peruuttamisen tekisi. Säännöksen 3 momentin mukaan digitaalinen henkilöllisyystodistus peruutetaan peruuttamalla siihen liittyvä ydinidentiteetin todiste. Perustelujen mukaan ydinidentiteetin todisteen peruuttaisi Digi- ja väestötietovirasto. Säännöksen 2 momentissa kuitenkin säädettäisiin siitä, milloin poliisi voisi kyseisen henkilöllisyystodistuksen peruuttaa. Mielestäni säännöstä olisi aiheellista täsmentää.

Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa on tuotu esiin, ettei nyt ehdotettua vastaavaa toimintamallia, jossa henkilön vahvistetut tiedot toimitettaisiin digitaalisessa ympäristössä henkilölle hänen itsensä hallittaviksi, ole aiemmin toteutettu. Esitysluonnoksessa esitetyn (s. 93) mukaisesti pidän perusteltuna, että esityksestä hankittaisiin aikanaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Esitysluonnos sisältää kuvauksen digitaalisen henkilöllisyyden tietojärjestelmää koskevista keskeisistä laatu- ja tietoturvaluusvaatimuksista. Luonnollisen henkilön tunnistusvälineen toteutustavasta annetaan esitysluonnoksessa kuitenkin erittäin niukasti tietoa. Kiinnitän huomiota siihen, että koska luonnollisen henkilön tunnistusvälineen toteutustavasta ei esitysluonnoksessa ole edes hahmotelmaa, ei sen osalta ole mahdollista arvioida laatu- ja tietoturvaluusvaatimusten riittävyyttä.

Esitysluonnoksessa todetaan (luku 4.2.4.5 s. 43) että soveltuvia osia digitaalisen henkilöllisyystodistuksen, ulkomaalaisen asiointivälineen, ja luonnollisen henkilön tunnistusvälineen kokonaisuudesta on suunniteltu hankittavaksi kolmansilta osapuolilta. Näiden osakomponenttien toimittajien osalta on keskeistä varmistua siitä, että alihankintaketjujen kautta hankituissa riippuvuuksissa noudatetaan samoja tietoturvaluusvaatimusten käsittelyn mekanismeja kuin mitä palvelun itsensä tuottamisessa komponenteissa. Vastaava pätee myös avoimen lähdekoodin riippuvuuksissa, joita hyödynnetään palvelujen toteutuksessa. Jos ratkaisun toteuttamisessa päädytään käyttämään ulkoisia pilvipalveluja, niin tiedon fyysisestä tallennuksesta tulee varmistua siten, että tiedot eivät päädy EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

Lisäksi on varmistuttava siitä, että tietoja ei siirry mobiililaitteista tai luottavilta tahoilta esimerkiksi analytiikka- tai vianselvitysratkaisujen kautta ulkoisille tahoille. Näitä riskejä voidaan hallita laatimalla alihankintaketjuihin kuuluvien toimijoiden kanssa kirjalliset sopimukset heitä koskevista velvoitteista ja pyrkiä varmistumaan näiden velvoitteiden noudattamisesta. Mielestäni olisi vielä arvioitava, edellyttääkö perustuslain 124 §, että alihankinnasta, toimijoiden velvoitteista sekä siitä, miten varmistetaan velvoitteiden noudattaminen, säädetään lailla.